

ביאורים לפרקי אבות

המשנה עם פירוש ר"ע מברטנורא ועיקר תוי"ט

פרק שני

א רבי אומר: איזו היא דרך ישרה שיבדור לו האדם, כל שהיא תפארת לעשיה ותפארת לו מן האדם, והוי זהיר (ב) במצוה קלה כבחמורה (ג), שאין אתה יודע מתן שכרך של מצות (ד) והוי מחשב (ה) הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. הסתכל בשלשה דברים, ואין אתה בא לידי עברה, דע (ו) מה למעלה ממך (ז), עין רואה ואין שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים (ח).

פירוש ר"ע מברטנורא

שנותן כמו שראוי לו ליתן. וכן הדין בכל שאר המדות: שאין אתה יודע מתן שכרך של מצות. לא נתפרש בתורה שכר המקיים מצות עשה (ג), ולא עונש המבטל מעשותן. דאילו עונשן של מצות לא תעשה מפורשין הן, סקילה, שריפה, הרג, וחנק, כרת, ומיתה בידי שמים, ומלקות. העונש הקל לעבירה קלה, והחמור לחמורה: והוי מחשב הפסד מצוה. מה שאתה מפסיד מסחורתך וממונך מפני עסק המצוה, כנגד השכר שיעלה לך ממנה בעולם הזה או בעולם הבא, שיהיה יותר מאותו הפסד: ושכר עבירה. הנאה שאתה נהנה בעבירה, כנגד הפסד שעתידי לבוא לך ממנה:

רבי אומר. שיבור. שיבורר: כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם. שיהא נוח לו, והיו נוחין בני אדם ממנו. וזה יהיה, כשילך בכל המדות בדרך האמצעי ולא יטה לאחד משני הקצוות. שאם הוא כילי ביותר, יש תפארת לו, שאוסף ממון הרבה, אבל אין בני אדם מפאריין אותו במדה זו. ואם הוא מפור יותר מן הראוי, בני אדם המקבלים ממנו מפארים אותו, אבל אינו תפארת לעושה ואינו נוח לו, שהוא בא לידי עניות בשביל כך. אבל מדת הנדיבות שהיא אמצעית בין הכילות והפיזור, היא תפארת לעושה, ששומר את ממנו ואינו מפור יותר מן הראוי. ותפארת לו מן האדם, שבני אדם מפארים אותו

עיקר תוספות יו"ט

קצובה. ולפי שהיא נאותה לו למלך או מצד אחר נותן המלך יותר ויותר מן הקצוב לשכר הפעולה ושכר כזה אינו ראוי להקראות שכר לבד. אבל זה שמו מתן שכר לפי שיש עמו מתנה מרובה. ועתי"ט: (ה) מחשב בו. שאע"פ שאין שכרה יודע כמה הוא, ידענו ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא ושכר האמיתי בעוה"ב ואין ערך אליו מהטוב הגשמי שאתה מפסיד (ועי"ט פ"א מ"ב). ועתי"ט: (ו) דע. לפי שההסתכלות הזו אינה בראייה חושית, אבל בראיית השכל, לכך חזר ואמר דע: (ז) למעלה. שאם חלש למעלה וגבור למטה אימת החלש על הגבור כ"ש שהגבור למעלה וממך לא רחוק. אבל למעלה ממך ממש כענין שנאמר שויתי ה' לגדי תמיד: (ח) עין כו'. כנגד המעשה אמר עין רואה, וכנגד הדבור הרע אמר ואוון שומעת. והיה מספיק למניעת העבירות כשידע שמעשיו בספר נכתבין. אבל לא ידע ויבין את זאת כי אם בהקדים לו הידיעה שיש רואה ושומע. וכתב בד"ח, אמר עין ואוון בלשון יחיד, כי לא אדם הוא שיש לו עיני בשר ודם ח"ו:

(א) איזוהי כו'. והוי זהיר כו'. לפי שהדרך שיבורר לו כו' הוא דבר הרשות ועצה טובה הוא דקמ"ל, אבל אינו מחייב לאדם בכך. ואילו והוי זהיר כו' מחייב הוא לאדם שיהא זהיר כו' לכך היתה תחלת דברי פיהו איזוהי דרך שיבור בלשון נסתח, ואח"כ והוי זהיר בלשון נוכח לחייבו בכך. ד"ח: (ב) והוי כו'. לענין זהירות להיות וזיו ומהיר במצוה קלה כמו שהוא וזיו ומהיר במצוה חמורה הוא אומר ומוזהיר, לפי כו'. לא שר"ל כשיבא לידך שתי מצות האחת קלה והאחת חמורה ואין לאל ידך לעשות שתיהן כאחת שלא תעווב הקלה ותעשה החמורה, שזה אין השכל סובלו, אלא לענין זהירות בלבד הוא אומר. וכל אחת ואחת בשעתה. ד"ח: (ג) וו"ל הר"מ, מצות עשה לא התבאר שכר כל אחת מהן מה היא אצל הש"י. וניחא דהא נמצא למען ירבו מיכם וגו', למען ייטב לך, למען יאריכון ימיך. ובד"ח מפרש, שלענין הטורח והזרירות וההוצאה אומר שאין אתה יודע, דלפום צערא אנרא כו'. ועתי"ט: (ד) מתן שכרך. יש שכר לפעולתך מהש"י כו'. וכו' מו מה שעובד למלך ושכר הפעולה

פרקי אבות הם חלק מתושבע"פ שלימודה צריך להיות בהבנה והשגה דוקא, ולכן אין להסתפק באמירת פרקי אבות, אלא צריכים ללמודם בעיון, כראוי בתושבע"פ.

אלא שמכיון שאיני מבקש . . . אלא לפי כחן, לא תובעים מכא"א שילמד בעיון את כל המשניות דכל פרק בכל שבת ושבת, מכיון שמסתמא עין זה יקשה להביא לידי פועל; אבל עכ"פ משנה אחת בכל פרק, יש ללמוד בעיון כדבעי בתושבע"פ, והיינו שנוסף לאמירת המשניות בנוסח אדמו"ר הוקן המודפס בסידור (ששם לא נדפסו המפרשים), יחזיק לידו ג"כ ספר משניות עם מפרשי המשנה, עכ"פ ספרי המשניות עם עיקר תוספות יו"ט ופירוש רבי עובדי' מברטנורא (המפרשים היסודיים), וללמוד מתוכם עכ"פ משנה אחת כאמור עם המפרשים (שהם התושבע"פ בתושבע"פ גופא).

והאמור שייך במיוחד לתלמידי התמימים, שהיו עיקר ענינם – לימוד התורה בפירושי', בהבנה והשגה, ואדרבה: הסדר אצלם הוא הפוך – בתחילה לימוד לעיונא, ואח"כ אמירה סתם".

(משיחת ש"פ נשא, "ב סיון ה'תשנ"א – התוודות א' – בלתי מוגה)

מנופץ ע"י "ועד חיילי בית דוד" – 770 בית משיח

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ביאורים לפרקי אבות

מתורת ב"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

ה"דרך ישרה" לפעול התגלות וביאת המשיח

העליונים יומשכו ויתגלו בכלים (כנ"ל ס"ו), שעי"ז מתגלה ענינו האמיתי של הגלות (אורות עליונים), באופן שמושלל ענין הגלות כפשוטו, גאולה שאין אחרי גלות (כנ"ל ס"ז-ח).

ויש להוסיף בביאור הטעם שהתורה (תפארת) היא "דרך ישרה" להתגלות והבאת המשיח – ע"פ הידוע שבמשיך צדקנו ישנם ב' ענינים: מלך (המלך המשיח) ורב (שילמד תורה את כל העם), והחילוק שביניהם, שענין ה"מלך" שבמשיח מורה על ההשפעה באופן מקיף שנעשית ע"י הביטול דקבלת עול מלכותו, וענין ה"רב" שבמשיח מורה על ההשפעה באופן פנימי שנעשית ע"י לימוד התורה עד שחשיב "כאלו ילדו", ויש לומר, שצירוף שניהם (מלך ורב, מקיף ופנימי) יחדיו מורה שגם האודות עליונים שלמעלה מהתלבשות בכלים (כ"א באופן מקיף בלבד) נמשכים ומתגלים בכלים (באופן פנימי), בכח התורה ("תפארת").

[. .] וע"פ מאמרו של רבי שה"דרך ישרה" להתגלות וביאת המשיח היא "תפארת" (כנ"ל ס"ט), מובן גודל העילוי ב"מלכות" דשבוע (ושבת) זה – מלכות שבתפארת.

[. .] ובפשטות: "תפארת" – הו"ע לימוד התורה, ו"מלכות שבתפארת" – הוא לימוד התורה בעניני מלך המשיח ובעניני הגאולה שנתבארו בריבוי מקומות,

– בתורה שבכתב (ובפרט "דבברי הנביאים . . . שכל הספרים מלאים בדבר זה") ובתורה שבעל פה, בגמרא (ובפרט במסכת סנהדרין ובסוף מסכת סוטה) ובמדרשים, וגם – ובמיוחד – בפנימיות התורה, החל מספר הזהר (ש"בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזהר כו' יפקון בי' מן גלותא ברחמים"), ובפרט בתורת החסידות (שע"י הפצת המעיינות חוצה אתי מר דא מלכא משיחא), בתורת רבותינו נשיאנו, ובפרט בתורתו (מאמרים ולקוטי שיחות) של נשיא דורנו – מעין דוגמא והכנה ללימוד תורתו של משיח, "תורה חדשה מאתי תצא", שילמד לכל העם פנימיות התורה (טעמי תורה), ידיעת אלקות . . . יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו'" –

וההוספה בלימוד התורה בעניני משיח והגאולה ("מלכות שבתפארת") היא ה"דרך ישרה" לפעול התגלות וביאת המשיח והגאולה בפועל ממש.

(משיחות ש"פ תוריע-מצורע, ו' אייר ה'תשנ"א)

האמור לעיל קשור גם עם פרק שני דאבות (שלומדים ביום הש"ק זה) – שהתחלתו "רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושי ותפארת לו מן האדם":

ובהקדם הדיוקים במשנה זו – ומהם: (א) "איזו היא דרך ישרה" – הרי מקרא מלא דיבר הכתוב "ישרים דרכי ה'", (ב) "שיבור לו" האדם – "אדם" דייקא, ש"אדם הוא במדרגה גדולה . . . שלימו דכולא" (כנ"ל ס"ד), (ג) הקשר לבעל המאמר "רבי אומר" – רבינו הקדוש, ולא בשמו ("רבי יהודה הנשיא", כפי שנוכר תיכף במשנה שלאח"ז), אלא בתואר "רבי".

ויש לומר הביאור בזה – בהמשך להאמור לעיל בנוגע להתגלות וביאת המשיח:

רבי (רבינו הקדוש) – עליו נאמר (בזמנו) "אם משיח מאותן שחייך עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש, דסובל תחלואים וחסיד גמור הוה", דאף שהי' "חסיד גמור", שגמר עבודתו, אעפ"כ הי' סובל תחלואים, תחלואי הגלות, כמו משיח (ששמו "חיוורא דבי רבי", מצרוע של בית רבי"), שעם היותו בתכלית השלימות, סובל וכואב תחלואי הגלות (כנ"ל ס"ב).

ותוכן מאמרו – "רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם":

"האדם" – קאי על "אדם הוה" (ש"הוא במדרגה גדולה . . . שלימו דכולא") כשמוכשרין מעשיו ותיקן כל הדברים . . . רק פסולת שבסוף לבושי עדיין לא נתברר כו" מצד ענין הגלות – כמו רבי; ובדורנו זה – דור האחרון של הגלות, עקבתא דמשיחא, שכבר נסתיימו ונשלמו כל עניני העבודה שהיו צריכים להעשות במשך זמן הגלות – י"ל שכל בני"הם בדרגא זו.

והשאלה היא: כיון שכבר נסתיימו "מעשיו ועבודתו" כל זמן משך הגלות" – מהי ה"דרך ישרה" (הקלה והמהירה ביותר מבין כל דרכי התורה) שיבור לו האדם (כללות בני"ה) שגמר עניני העבודה כדי לפעול התגלות וביאת המשיח?

והמענה לזה – "כל שהיא תפארת לעושי ותפארת לו מן האדם":

"תפארת" – קאי על התורה ("תפארת זו מתן תורה"), שמצד גודל מעלתה בכחה לחבר ב' התנועות דרצוא (קירוב ודביקות להקב"ה, "תפארת לעושי") ושוב (המשכה למטה, "תפארת לו מן האדם"), שהאורות

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!